

Archeologische begeleiding vervanging bruggen 201 en 202, Russische Buurt, Zaandam,
gemeente Zaanstad

Argo 146

ARCHEOLOGENBUREAU
ARGO

Archeologische begeleiding vervanging bruggen 201 en 202, Russische Buurt, Zaandam

Opdrachtgever: Gemeente Zaanstad
 Bevoegd gezag: Gemeente Zaanstad
 Gemeente: Zaanstad
 Plaats: Zaandam
 Toponiem: Bruggen 201 en 202, Russische Buurt
 Onderzoeksmeldingsnr.: 4572307100
 Coördinaten: X: 116.337, Y: 494434
 X: 116.382, Y: 494440
 Datum veldwerk: 06-12-2017, 07-12-2017, 15-05-2018 en 16-05-2018
 Veldteam: L. Kleij, A. Médard, J.P.L. Vaars
 Titel: Archeologische begeleiding vervanging bruggen 201 en 202, Russische Buurt, Zaandam, gemeente Zaanstad
 Rapportnr.: Argo 146
 Auteur(s): J. P. L. Vaars
 Illustraties: J. P. L. Vaars (tenzij anders vermeld)
 Fotografie: J. P. L. Vaars (tenzij anders vermeld)
 Opmaak: J. P. L. Vaars
 Dataverwerking: J. P. L. Vaars
 Datum uitgave: Juni 2018
 Versienummer: 01
 Autorisatie: A. Médard (Archeologenbureau Argo)
 ISSN: 1879-7091

Eventuele vragen over dit rapport kunnen aan de auteur worden gesteld via onderstaand mailadres:
info@archeologenbureauargo.nl

Disclaimer:

Archeologenbureau Argo en de samensteller(s) van dit rapport kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade (direct of indirect danwel gevolgschade) voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Archeologenbureau Argo betracht de grootste zorgvuldigheid bij het uitvoeren van al haar onderzoeken. De aard van archeologisch onderzoek en in het bijzonder de steekproefsgewijze benadering die inherent is aan archeologisch vooronderzoek maakt het echter onmogelijk garanties te geven ten aanzien van de resultaten van dergelijk onderzoek.

© Archeologenbureau Argo

Archeologenbureau Argo
 Oud Zaenden 2B
 1506 PE Zaandam

075-6314418
info@archeologenbureauargo.nl
www.archeologenbureauargo.nl

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
2.	Doelstelling en methode.....	6
3.	Resultaten.....	7
3.1	Booronderzoek.....	7
3.2	Archeologische begeleiding.....	7
3.2.1	Brug 201.....	7
3.2.2	Brug 202.....	8
4.	Beantwoording onderzoeksvragen.....	10
5.	Samenvatting en advies.....	11
6.	Literatuur.....	12

Bijlagen

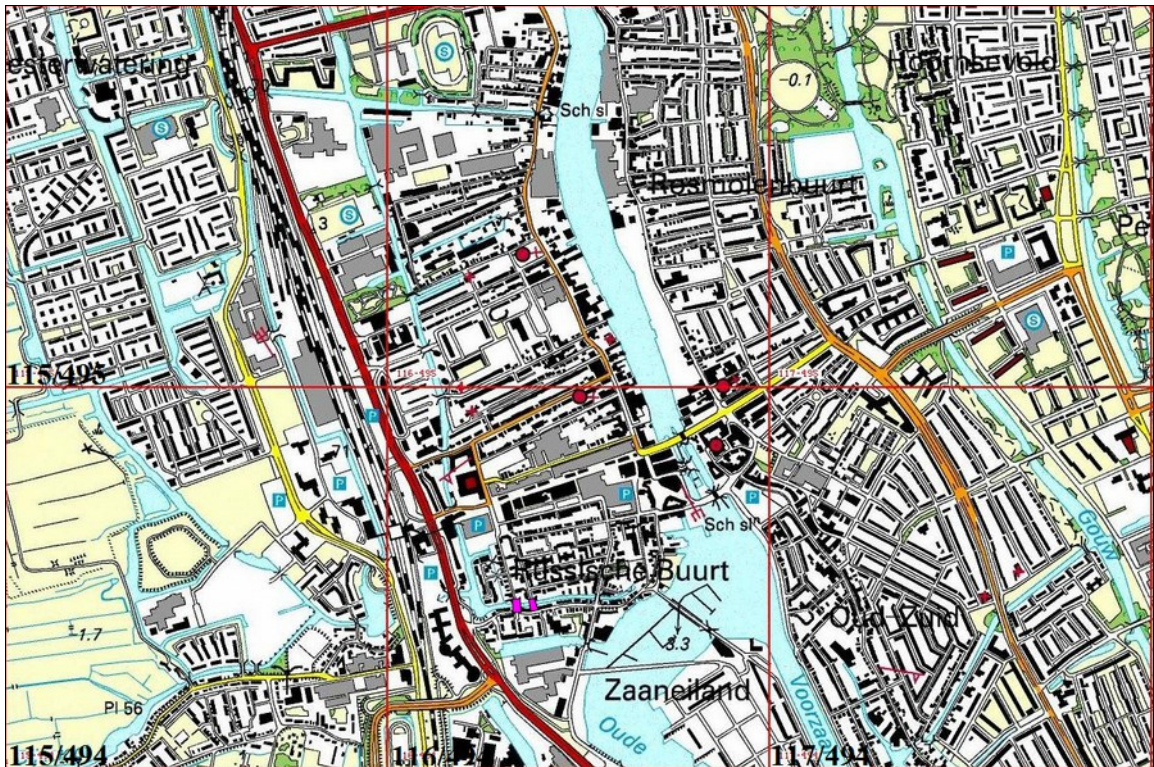
1. Stappenplan archeologie
2. Tabel archeologische en geologische perioden
3. Ligging bruggenhoofden en boringen
4. Boorbeschrijvingen

1. Inleiding

In dit rapport worden de resultaten weergegeven van een in opdracht van de Gemeente Zaanstad door Archeologenbureau Argo uitgevoerde archeologische begeleiding van de vervanging van de bruggen 201 en 202 in de Russische Buurt te Zaandam (afbeelding 1 en 2). Voorafgaande aan de begeleiding is een booronderzoek uitgevoerd.

De twee plangebieden bestaan uit de in totaal vier bruggenhoofden van de bruggen 201 en 202 (afbeelding 1 en bijlage 3). Het betreft twee locaties bij de sloot achter de Hogendijk. Bij eerder onderzoek in de Jasykoffstraat is materiaal uit de 17e en 18e eeuw aangetroffen in de oevers van deze sloot. Bij het vervangen van de bruggenhoofden kunnen ook vondsten uit die periode worden aangetroffen. Het betreft gestort bewoningsafval (Kleij, 2017).

Omdat bij de met de vervanging van de bruggen gepaard gaande grondroerende werkzaamheden eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen worden verstoord, wordt door de gemeente Zaanstad onderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied vereist. Hiertoe is ook een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Kleij, 2017).

Afbeelding 1. Uitsnede van de topografische kaart met in paars de locaties van de beide bruggen. Links brug 202, rechts brug 201.

Archeologische begeleiding vervanging bruggen 201 en 202, Russische Buurt, Zaandam

Afbeelding 2. Brug 201. Foto vanaf de Hogendijk richting noorden.

Afbeelding 3. Brug 202. Foto vanaf de Hogendijk richting noorden.

2. Doelstelling en methode

Voorafgaande aan de archeologische begeleiding is in oktober 2017 en mei 2018 een verkennend booronderzoek uitgevoerd ter plaatse van de vier bruggenhoofden van de bruggen 201 en 202. In het Programma van Eisen (Kleij, 2017) is het doel van dit booronderzoek als volgt geformuleerd: "Ruim voorafgaand aan het onderzoek (de begeleiding) worden op elk van de twee taluds van beide bruggen twee boringen gezet om de bodemopbouw te weten te komen. Gebaseerd hierop wordt de diepte bepaald waarop de vondstlaag ligt"(Kleij, 2017).

Het doel van een archeologische begeleiding, protocol opgraven is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming over het verleden.

Bij het onderzoek zijn 8 boringen gezet met een maximale diepte van 1,8 meter onder maaiveld. Bijlage 3 toont de ligging van de boringen, in bijlage 4 staan de boorbeschrijvingen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de bepalingen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.0 (KNA 4.0). De beschrijving van de boorstaten is verricht volgens de richtlijnen van de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB/NEN 5104).

3. Resultaten

3.1 Booronderzoek

Bij het booronderzoek zijn in totaal acht boringen geplaatst; op elk bruggenhoofd twee.

De boringen 1 en 2, op het noordelijke bruggenhoofd van brug 201, stukten op respectievelijk 85 en 180 cm - MV. Tot 180 cm diepte werd een (sub)recente verstoring aangetroffen.

De boringen 3 en 4 zijn gezet op het zuidelijke bruggenhoofd van brug 201. Boring 3 stukte op een diepte van 105 cm op recent puin, boring 4 op 170 cm. Wel werd in deze laatste boring op een diepte van 160 tot 170 cm, een geroerde ophogingslaag aangetroffen bestaande uit donkergrijze (tweede kleur dconkerbruin) klei met puin.

De boringen 5 en 6 zijn gezet op het noordelijke bruggenhoofd van brug 202. Deze boringen stukten op respectievelijk 125 en 130 cm -MV op recent puin. De boringen 7 en 8, op het zuidelijke bruggenhoofd van brug 202, stukten op puin op diepten van 135 en 150 cm -MV.

3.2 Archeologische begeleiding

3.2.1 Brug 201

Afbeelding 4. Brug 201, Het bruggenhoofd aan de noordzijde. Foto richting zuiden.

De ontgraving aan de noordzijde van brug 201 heeft afmetingen van ca. tien bij vijf meter (afbeelding 4). De onderkant van de ontgraving ligt hier op ca. 0,05 m + NAP. Tot deze diepte zijn slechts verstoorte lagen aanwezig. De ontgraving aan de zuidzijde van brug 201 meet ca. acht bij drie meter (afbeelding 5). De onderkant van de ontgraving ligt hier op ca. 0,1 m + NAP. In ieder geval tot deze diepte zijn slechts verstoringen aanwezig.

Afbeelding 5. Brug 201, Het bruggenhoofd aan de zuidzijde. Foto richting noorden.

3.2.2 Brug 202

Afbeelding 6. Brug 202, Het bruggenhoofd aan de noordzijde. Foto richting westen.

Archeologische begeleiding vervanging bruggen 201 en 202, Russische Buurt, Zaandam

De ontgraving aan de noordzijde van brug 202 heeft afmetingen van ca. vier bij acht meter (afbeelding 6). Het diepste punt van de schuin naar het noorden toe oplopende ontgraving ligt op -1,1 m NAP. Tot deze diepte zijn (sub)recente verstoringen aanwezig.

De ontgraving ter plaatse van het zuidelijke bruggenhoofd heeft afmetingen van ongeveer vier bij vier meter (afbeelding 7). Ook hier zijn slechts recente verstoringen aanwezig.

Afbeelding 7. Brug 202, Het bruggenhoofd aan de zuidzijde.

4. Beantwoording onderzoeksvragen

In het onderstaande worden de vragen uit het Programma van Eisen (in cursief) beantwoord.

Welke sporen zijn onder beide bruggen aanwezig? Beschrijf van welke structuur ze deel uitmaken en dateer ze.

Er zijn geen sporen aangetroffen, er waren uitsluitend verstoorde lagen aanwezig.

Welke vondsten komen uit de opgraving (aard, aantal, fragmentatiegraad, datering etc. per spoor geven)? Beschrijf en determineer ze.

Vondstmateriaal is niet gevonden.

Wat is de datering of looptijd van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?

Deze vraag is niet van toepassing.

Bevat de vindplaats overblijfselen die duiden op de aanwezigheid van gebouwen of menselijke activiteiten van vóór 1400?

Deze zijn niet aangetroffen.

5. Samenvatting en conclusie

In december 2017 (brug 201) en mei 2018 (brug 202) is door Archeologenbureau Argo een begeleiding uitgevoerd van de vervangingswerkzaamheden van de bruggen 201 en 202 in de Russische Buurt te Zaandam. Bij de begeleiding werden tot de maximale ontgravingsdiepte slechts (sub)recent verstoorde lagen aangetroffen. Dit kan waarschijnlijk verklaard worden door het feit dat de bruggenhoofden aanzienlijk hoger liggen dan de omgeving. Hierdoor zijn, ondanks de relatief diepe ontgravingen, geen archeologische lagen aangetroffen. Eventuele archeologische sporen en/of vondsten kunnen op een dieper niveau echter nog wel aanwezig zijn.

6. Literatuur

Kleij, P., 2017. *Programma van Eisen archeologische begeleiding bruggen Russische Buurt, Zaandam, gemeente Zaanstad.*

N.N., 2016. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.0.*

SIKB, 2005. *Archeologische Boorbeschrijvingswaaier.*

SIKB, 2005. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingen (ASB).*

BIJLAGE 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan

In het "stappenplan archeologie" wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied. Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijkeordeningsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RACM, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch-geografische gegevens ;
- een korte impressie over de ontstaansgeschiedenis van het landschap ;
- een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- beschrijven bekende archeologische waarden ;
- archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RACM. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
- archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden;
- beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
- aan de hand van de door de RACM ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
- aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgetraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA). Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- non-destructieve methoden: geofysische methoden (elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden eventueel in combinatie met remote sensing technieken);
- weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het "belopen" van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven.

Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten

Archeologische begeleiding vervanging bruggen 201 en 202, Russische Buurt, Zaandam

worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

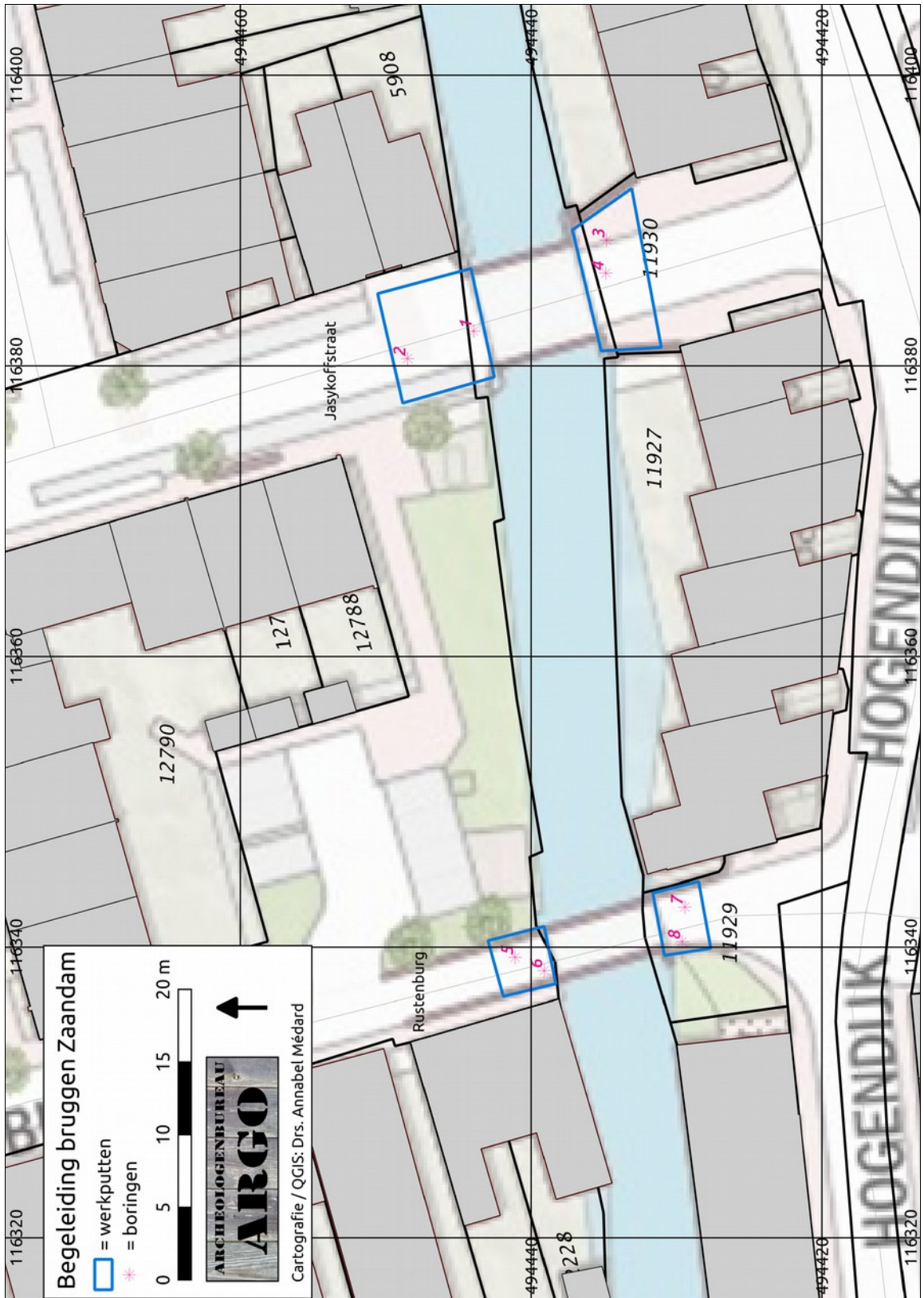
Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

BIJLAGE 2. Tabel archeologische en geologische perioden

Archeologische periode	Tijd (jaren BP)***	Geochronologisch Tijdperk*	Geochronologische Tijd**	Tijd (jaren BP)***
Nieuwe tijd	0-450	Holoceen	Subatlanticum	0-2.400
Late Middeleeuwen	450-900			
Vroege Middeleeuwen	900-1.500			
Laat-Romeinse tijd	1.500-1.620			
Midden-Romeinse tijd	1.620-1.880			
Vroeg-Romeinse tijd	1.880-1.962			
Late IJzertijd	1.962-2.200			
Midden IJzertijd	2.200-2.450		Subboreaal	2.400-5.660
Vroege IJzertijd	2.450-2.750			
Late Bronstijd	2.750-3.050			
Midden Bronstijd	3.050-3.750			
Vroege Bronstijd	3.750-3.950			
Laat Neolithicum	3.950-4.800			
Midden Neolithicum	4.800-6.150		Atlanticum	5.660-9.220
Vroeg Neolithicum	6.150-7.250			
Laat Mesolithicum	7.250-8.800		Boreaal	9.220-10.640
Midden Mesolithicum	8.800-9.450		Preboreaal	10.640-11.650
Vroeg Mesolithicum	9.450-11.150	Pleistoceen	Weichselien	11.650-116.000
Laat Paleolithicum	11.150-36.950		Eemien	116.000-128.000
Midden Paleolithicum	36.950-301.950		Saalien	128.000-238.000
			Oostermeer	238.000-243.000
			Onbenoemd	243.000-324.000

* Blauw = relatief koud klimaat / Roze = relatief warm klimaat
** Donkerblauw = relatief nat klimaat / Groen = relatief droog klimaat
*** BP = Before Present (Engels voor: vóór heden) is een aanduiding bij het meten van tijd. Met heden wordt het jaar 1950 bedoeld. 100 jaar BP is dus 100 jaar voor 1950, oftewel in het jaar 1850 na Chr.

BIJLAGE 3. Ligging bruggenhoofden en boringen

BIJLAGE 4. Boorbeschrijvingen*Boring 1 1,28 m + NAP*

0-75 cm: li.br. T li.gr. Zs1; recent
75-85 cm: gr. br. gevlekt Ks2 H1 + bstpuin2; recent?
85 cm: boring stuikt op puin

Boring 2 0,87 m + NAP

0-180 cm: li.br. T li.gr. Zs1; recent
180 cm: boring stuikt op puin

Boring 3 1,61 m + NAP

0-105 cm: li.br. T li.gr. Zs1; recent
105 cm: boring stuikt op puin

Boring 4 1,66 m + NAP

0-160 cm: li.br. T li.gr. Zs1; recent
160-170 cm: do.gr. T do. br. Ks1 + puin2; geroerde ophoging; recent
170 cm: boring stuikt op puin

Boring 5 1,30 m + NAP

0-90 cm: li.br. Zs1 + puin1; recent
90-125 cm: do.gr. T br. Kz1 + li.br. Zs1 + puin2; recent
125 cm: boring stuikt op puin

Boring 6 1,66 m + NAP

0-100 cm: li.br. Zs1 + puin1; recent
100-130 cm: do.gr. T br. Kz1 + li.br. Zs1 + puin2; recent
130 cm: boring stuikt op puin

Boring 7 1,44 m + NAP

0-105 cm: li.br. Zs1 + puin1; recent
105-135 cm: do.gr. T br. Kz1 + li.br. Zs1 + puin2; recent
135 cm: boring stuikt op puin

Boring 8 1,69 m + NAP

0-100 cm: li.br. Zs1 + puin1; recent
100-150 cm: do.gr. T br. Kz1 + li.br. Zs1 + puin2; recent
150 cm: boring stuikt op puin